

teachers of English. During the educational process students rarely work with dictionaries systematically (more often students use bilingual dictionaries to translate unknown words) and as a result they do not receive all the necessary information. The students who are competent in lexicography can search the information quickly and efficiently, sort and analyze it, deal with different types of dictionaries and choose the necessary source for each specific case. Also, the article presents the examples of exercises for the development of lexicographical competence and methodological recommendations for the application of these tasks during the educational process. The biggest part of attention was paid to the electronic dictionaries, since they are much more convenient to use, constantly updated with the changes in the language, and as a result students will always use modern vocabulary.

Key words: lexicography, lexicographical competence, dictionary, educational process, methodical recommendations, electronic dictionary, mobile application.

Стаття надійшла до редакції – 27.09.2018

Стаття прийнята до друку – 27.09.2018

Рецензент – д.пед.н, проф. Шехавцова С.О.

УДК 159.9:[81'373.423:811.111]

Морозова М.В.

МЕТОДИ АКТИВІЗАЦІ СУБ'ЄКТ-СУБ'ЄКТНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛОМОВНИХ ОМОНІМІВ

Англійська мова набула статусу глобального спілкування в сучасному полікультурному світі. Головним завданням майбутніх філологів є розвиток лінгвосоціальної адаптації до сучасних умов життя. Філолог, який виходить на рівень міжнародного спілкування, повинен повною мірою володіти вміннями та навичками вираження своєї думки англійською мовою. Для цього необхідно використовувати при вивченні англійської мови інтерактивні методи організації суб'єкт-суб'єктної взаємодії, задля спілкування майбутніми філологами іноземною мовою, розуміння її і вміння висловлювати свої думки. Такі методи є особливо актуальними при вивченні омонімів англійської мови.

Здатність організувати конструктивну суб'єкт-суб'єктну взаємодію – один із значущих показників професійної компетентності викладача. Сучасна орієнтація освіти на формування компетенцій як готовності і здатності до організації суб'єкт-суб'єктної взаємодії у процесі вивчення омонімів англійської мови передбачає створення дидактичних і психологічних умов, у яких майбутній філолог може проявити не тільки

інтелектуальну та пізнавальну активність, але й особистісну і соціальну позицію, свою індивідуальність, виразити себе як суб'єкт навчання. Тому дуже важливий принцип роботи – принцип активності, коли у процесі вивчення омонімів англійської мови залучається кожен майбутній філолог, стаючи при цьому активним учасником суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

Процес організації суб'єкт-суб'єктної взаємодії у системі освіти є предметом наукових інтересів провідних дослідників С. Вітвицької, А. Деркача, Е. Зеєра, І. Зимньої, Є. Ісаєва, О. Лінник, Т. Ольхової, О. Осницького, та ін. Проблему дослідження омонімії в англійській мові розглянуто у працях вітчизняних та зарубіжних мовознавців, як: Ш. Баллі, І. Богданова, А. Головня, Т. Красікова, В. Нікішина, А. Ніколенко, Б. Трнка та багатьох інших. Проте, незважаючи на ґрунтовні дослідження, проблема оптимізації активних методів у процесі організації суб'єкт-суб'єктної взаємодії при вивченні англомовних омонімів залишається актуальною.

Метою статті є виокремлення методів активізації суб'єкт-суб'єктної взаємодії у процесі вивчення омонімів англійської мови.

Для досягнення поставленої мети необхідно розв'язати наступні **завдання**: 1) схарактеризувати особливості активних методів навчання при вивченні англомовних омонімів; 2) розробити методи активізації суб'єкт-суб'єктної взаємодії у процесі вивченні омонімів на кожному етапі заняття з англійської мови.

На думку О. Гончара, організація суб'єкт-суб'єктної взаємодії між викладачем і майбутніми філологами – процес безпосереднього взаємовпливу людей один на одного, що передбачає їхню взаємну зумовленість загальними завданнями, інтересами, спільною діяльністю [Гончар 2011: 51]. Великий потенціал для формування суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладачів і майбутніх філологів закладений у спільному вивченні омонімів англійської мови, коли обидві сторони виступають на рівних.

З огляду на це, ми вважаємо необхідним використання на заняттях з англійської мови методів активізації суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладача та майбутнього філолога. Л. Петухова вказує, що розвиток компетенцій неможливий без активної діяльності майбутнього філолога, його особистої зацікавленості в процесі вивчення англомовних омонімів, яке, своєю чергою, неможливе без ефективної суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладача та майбутніх філологів [Петухова 2014: 76].

А. Головня виділяє такі відмінні риси активних методів навчання при вивченні омонімів англійської мови:

- примусова активізація мислення, коли майбутній філолог змушений бути активним незалежно від його бажання;
- досить тривалий час залучення майбутніх філологів до навчального процесу, оскільки їх активність повинна бути не короткочасною й епізодичною, а значною мірою стійкою та тривалою;

• самостійне творче знаходження рішень, підвищений ступінь мотивації та емоційності майбутніх філологів [Головня 2007: 49].

Згідно з Н. Науменко, „Активні методи навчання – це методи, які спонукають майбутніх філологів до активної розумової і практичної діяльності в процесі вивчення омонімів англійської мови” [Науменко 2016: 244]. Активне навчання передбачає використання такої системи методів, яка спрямована, головним чином, не на виклад викладачем готових знань, їх запам’ятовування та відтворення, а на самостійне оволодіння майбутніми філологами знаннями й уміннями в процесі активної розумової та практичної діяльності. Викладач виступає в ролі консультанта, порадирика й організатора суб’єкт-суб’єктної взаємодії, вибудовує взаємодію з майбутніми філологами на рівних.

Для організації суб’єкт-суб’єктної взаємодії при вивченні англійської мови ми пропонуємо використовувати методи активізації на кожному етапі заняття з англійської мови.

1. Етап уведення в атмосферу іншомовного спілкування (початок заняття з англійської мови, знайомство). Важко переоцінити значення цього етапу. Із самого початку заняття важливо створити сприятливий емоційний настрій, у цьому допомагають такі методи:

• метод „Привітайся ліктями”: Майбутнім філологам потрібно привітатися якомога з більшою кількістю людей, присутніх на заняттях з англійської мови. При цьому вони повинні назвати англійською своє ім’я та омоніми, які починаються на першу букву їх імені, наприклад, *My name is Hector*. („Мене звать – Гектор”.). *The homonyms are “here” and “hear”* (Омоніми: „тут” і „чути”). Потім майбутнім філологам потрібно торкнутися один одного ліктями, що сприятиме створенню неформальної обстановки на початку заняття з англійської мови та встановлення контакту між ними;

• для початку заняття добре використовувати метод „Літаючі омоніми”: Майбутнім філологам роздаються картки, на яких написані речення з омонімами таким чином, щоб одним дістався початок речення, а іншим – його закінчення. Майбутні філологи повинні об’єднатися в групи і зіставити частини речень із омонімами, наприклад, *She studied in a class with five pupils – and in her eyes the pupils were large*. („Вона навчалася в класі з п’ятьма учнями, а в її очах можна було побачити величезні зіниці”).

2. Етап входження або занурення в тему (повідомлення цілей заняття з англійської мови). Існує кілька методів для успішного й комфортного входження в тему заняття з англійської мови. Усі вони сприяють розвитку логічного й просторового мислення, аналітичних здібностей, служать розвитку емоційної сфери.

• Метод „Асоціації” дозволяє задіяти образне мислення і пам’ять. Перший майбутній філолог отримує картку з омонімами англійської мови від викладача і називає асоціації, які в нього виникають із цими словами. Картка передається по ланцюжку до тих пір, поки не

повернеться до викладача. У кожного майбутнього філолога є можливість у швидкому темпі висловити свої думки на занятті.

• Метод „Ілюстрація”: викладач заздалегідь завантажує відеоролик, у якому є омоніми. Після перегляду й обговорення цього відео майбутні філологи формулюють тему заняття з англійської мови та його цілі на основі представлених омонімів у фрагменті відео.

3. Етап формування очікувань і побоювань майбутніх філологів (планування ефектів заняття з англійської мови). Цілепокладання і врахування потреб та очікувань майбутніх філологів роблять заняття з англійської мови зрозумілим і бажаним для них. Мета заняття стає метою самих майбутніх філологів, набуває значного мотиваційного потенціалу, забезпечуючи високу пізнавальну активність і самостійність, ініціативу в процесі вивчення омонімів англійської мови.

• Метод „Прогноз”: викладач пропонує майбутнім філологам зробити свій прогноз на кінець заняття з англійської мови, припустити, як вони будуть себе відчувати, що вони будуть знати про омоніми англійської мови або не знати про них, що вони будуть вміти або не вміти робити з ними. Для цього майбутні філологи повинні заповнити запропоновану викладачем таблицю своїми варіантами відповідей. Далі викладач опитує майбутніх філологів, які бажають поділитися своїми очікуваннями і побоюваннями на занятті з англійської мови.

• Метод „Дерево”: необхідно заздалегідь схематично намалювати на дошці дерево і підготувати жовті й зелені листочки з двостороннім скотчем на зворотному боці. Кожен майбутній філолог отримує два листочки: зелений і жовтий. На зеленому майбутні філологи пишуть, чого вони очікують від заняття з англійської мови (які знання, уміння і навички, пов'язані з омонімами, вони збираються отримати), а на жовтому – чого побоюються (які теоретичні та практичні знання є найбільш складними для них при вивченні омонімів англійської мови). Готові листочки майбутні філологи зберігають у себе до кінця заняття. Наприкінці заняття майбутні філологи приклеюють свої листочки на дерево: зелені – зі здійсненими очікуваннями або жовті – зі здійсненими побоюваннями. Якщо на дереві виявиться більше зелених листів, то мета заняття з англійської мови була досягнута. Якщо дерево „пожовтіє”, значить, у проведенні заняття були допущені помилки.

4. Етап презентації навчального матеріалу.

• Метод „Слідопит” спрямований на те, щоб навчити майбутніх філологів працювати з різними джерелами інформації при вивченні омонімів англійської мови. Викладач пише на дошці перелік англійських слів, наприклад, *meat* („м'ясо”), *hole* („діра”), *no* („ні”). Майбутні філологи повинні знайти підходящі омоніми до представлених слів, використовуючи такі джерела інформації, як Інтернет, словник англійських омонімів, підручник, і т.п., наприклад, *meat* („м'ясо”) – *meet* („зустрічати”), *hole* („діра”) – *whole* („увесь, цілий”), *no* („ні”) – *know*

(„знати”). Далі викладач з майбутніми філологами переходить до роботи над лексичним значенням цих омонімів англійської мови.

5. Етап опрацювання змісту теми.

• Метод „Світлофор” використовується для роботи з лексикою англійської мови. Майбутні філологи піднімають червоні і зелені картки, вибираючи правильні лексичні форми омонімів в реченнях. Червона картка позначає неправильне речення, а зелена картка – правильне, наприклад, *May I have a peace of pie?* („Можна мені кусок пирога?”), *May I have a piece of pie?* („Можна мені шматок торта?”).

• Метод „Станьте допитливими” можна використовувати для роботи з текстом, який містить різноманітні омоніми англійської мови. Після прочитання запропонованого викладачем тексту майбутні філологи по ланцюжку кажуть: „Я прочитав такі омоніми ...”, „Я знав такі омоніми, як ...”, „Я дізнався про нові омоніми ...”.

6. Етап релаксації. Динамічна пауза. Якщо ви відчуваєте, що майбутні філологи втомилися, а попереду ще багато роботи або складне завдання, зробіть паузу. Іноді достатньо 3 – 5 хвилин веселої і активної гри, проведеної на занятті з англійської мови, для того, щоб підбадьоритися і відновити енергію.

• Гра „Пантоміма”: майбутні філологи в парах повинні зобразити омоніми англійської мови без слів, наприклад, *pair* („пара”) – *pear* („груша”). Інші майбутні філологи вгадують ці омоніми. Запропоновані омоніми заздалегідь готуються викладачем, а майбутні філологи, що показують їх пантомімою, повинні вибрати англійські омоніми із закритими очима.

7. Динамічна пауза „Відпочинь із користю”. Для закріплення майбутніми філологами поділу слів на групи, тобто омоніми, омофони і омографи, викладач пропонує різнокольорові картки із написаними на них англійськими словами. Якщо викладач показує картку, на якій написані омоніми (наприклад, *bear n.* („ведмідь”), *bear v.* („носити”)), майбутні філологи повинні встати, якщо він показує картку з омофонами (наприклад, *air n.* („повітря”), *heir v.* („спадкоємець”)), то майбутні філологи повинні сісти, якщо на картці омографи (наприклад, *tear n.* („сльоза”), *tear v.* („рвати”)) – плеснути в долоні.

8. Етап підведення підсумків. Рефлексія.

• Для підведення підсумків при вивченні омонімів англійської мови можна використовувати метод, де майбутні філологи по ланцюжку відповідають: „Добре ...”, „Цікаво ...”, „Заважало ...”, „Візьму з собою із заняття ...”.

• Також ефективний метод „Ваш новий комп’ютер”. Кожному учаснику заняття з англійської мови видається чотири картки різних кольорів. Майбутні філологи пишуть, що нового вони дізналися, чого навчилися, що зрозуміли і які емоції випробували при вивченні омонімів англійської мови. Потім усі ці висловлювання приклеюються на символічний комп’ютер на дошці. На монітор – що нового дізналися, на

клавіатуру – чого навчилися, на системний блок – що зрозуміли, на мишку – що відчули.

В активному навчанні індивідуальний підхід є найважливішою умовою організації суб'єкт-суб'єктної взаємодії та формування позитивних взаємин викладача і майбутніх філологів. При реалізації будь-якого викладеного вище методу необхідно враховувати мотиви поведінки майбутнього філолога, його індивідуальні властивості, проявляти до нього увагу й турботу, підбирати найкращий спосіб суб'єкт-суб'єктної взаємодії в процесі вивчення англомовних омонімів.

Отже, систематична робота з організації суб'єкт-суб'єктної взаємодії при вивченні омонімів англійської мови сприяє отриманню майбутніми філологами глибших і міцних знань. При ретельно продуманій роботі прискорюються темпи формування в майбутніх філологів умінь і навичок практичного характеру на заняттях з англійської мови. Методи активізації суб'єкт-суб'єктної взаємодії в процесі вивчення англомовних омонімів дозволяють зробити вивчення англійської мови цікавим і більш пізнавальним. У перспективі вбачається дослідити структурно-семантичну характеристику лексико-граматичної омонімії у сучасній англійській мові.

Література

- Головня 2007** – Головня А. И. Омонимия как системная категория языка : монография / А. И. Головня. – Минск : БГУ, 2007. – 132 с.
- Гончар 2011** – Гончар О. В. Форми педагогічної взаємодії учасників навчального процесу в системі вищої школи України / О. В. Гончар // Педагогічні науки : зб. наук. пр. – Полтава : ПНПУ, 2011. – С. 49 – 54.
- Корчагіна 2005** – Корчагіна Т. И. Омонимия в современном английском языке / Т. И. Корчагіна. – М. : Восток-Запад, 2005. – 176 с.
- Науменко 2016** – Науменко Н. В. Активні методи навчання у підвищенні кваліфікації викладачів / Н. В. Науменко // Витоки педагогічної майстерності. – Харків, 2016. – Вип. 18. – С. 241 – 248.
- Ніколенко 2007** – Ніколенко А. Г. Лексикологія англійської мови – теорія і практика / А. Г. Ніколенко. – Вінниця : Нова Кн., 2007. – 528 с.
- Петухова 2014** – Петухова Л. Є. Трисуб'єктна дидактика в моделі інноваційного розвитку освітніх систем / Л. Є. Петухова // Педагогічні науки : зб. наук. пр. / ред. Є. С. Барбіна. – Херсон : ХДУ, 2014. – Вип. 65. – С. 74 – 80.
- Трнка 2009** – Трнка Б. Замечания об омонимии / Б. Трнка // Пражский лингвистический кружок : сб. ст. / ред. Н. А. Кондрашов. – М. : Прогресс, 2009. – С. 272 – 276.
- Inglott Bey 2008** – Inglott Bey A.F. A Dictionary of English homonyms, pronouncing and explanatory / A.F. Inglott Bey. – London : Harrison Press, 2008. – 198 p.

Williams 2004 – Williams E. R. The Conflict of Homonyms in English / E. R. Williams // Yale Studies in English. – London : New Haven, 2004. – Vol. 100. – P. 1 – 130.

Морозова М.В. Методи активізації суб'єкт-суб'єктної взаємодії у процесі вивчення англomовних омонімів

У статті представлені методи активізації суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладача і майбутнього філолога на заняттях з англійської мови. Було зазначено, що потенціал для формування ефективної суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладача і майбутніх філологів закладений у їх спільному вивченні англomовних омонімів, коли обидві сторони виступають на рівних, а сама діяльність має творчий характер. Особливу увагу приділено методам активізації суб'єкт-суб'єктної взаємодії, що спонукають майбутніх філологів до активної розумової і практичної діяльності в процесі вивчення англomовних омонімів. У роботі були визначені відмінні риси методів активізації при вивченні омонімів англійської мови, які спрямовані, головним чином, не на виклад викладачем готових знань, їх запам'ятовування та відтворення, а на самостійне оволодіння майбутніми філологами знаннями й уміннями в процесі їх цілеспрямованої та свідомої навчально-виховної діяльності. Охарактеризовано, що організація суб'єкт-суб'єктної взаємодії із використанням активних методів навчання при вивченні англomовних омонімів є процесом безпосереднього взаємовпливу викладача та майбутнього філолога, що дозволяє зробити вивчення омонімів англійської мови цікавим і більш продуктивним.

Ключові слова: методи активізації, суб'єкт-суб'єктна взаємодія, майбутній філолог, англomовні омоніми, освітній процес.

Морозова М.В. Методы активизации субъект-субъектного взаимодействия в процессе изучения англоязычных омонимов

В статье представлены методы активизации субъект-субъектного взаимодействия преподавателя и будущего филолога на занятиях по английскому языку. Было отмечено, что потенциал для формирования эффективного субъект-субъектного взаимодействия преподавателя и будущих филологов заложен в их совместном изучении омонимов английского языка. Особое внимание уделено методам активизации субъект-субъектного взаимодействия, которые побуждают будущих филологов к активной мыслительной и практической деятельности в процессе изучения англоязычных омонимов. В работе были определены отличительные особенности методов активизации при изучении омонимов английского языка, которые направлены на самостоятельное овладение будущими филологами знаниями и умениями в процессе их целенаправленной и сознательной учебно-воспитательной деятельности. Охарактеризовано, что организация субъект-субъектного взаимодействия с использованием активных методов обучения при изучении

англюязычных омонимов является процессом непосредственного взаимовлияния преподавателя и будущего филолога, что позволяет сделать изучение омонимов английского языка интересным и более продуктивным.

Ключевые слова: методы активизации, субъект-субъектное взаимодействие, будущий филолог, англюязычные омонимы, образовательный процесс.

Morozova M.V. Methods of activation of the subject-subject interaction in the process of studying English homonyms

The article investigates methods of activation that involve the subject-subject interaction of a teacher and a future philologist at classes of the English language. It is determined that the potential for the formation of an effective subject-subject interaction between a teacher and a future philologists is grounded on their joint study of English homonyms, when both of them are on equal terms and their activity is creative. Particular attention is paid to the methods of activation of the subject-subject interaction, which encourage future philologists to their active engagement in mental and practical activities in the process of studying homonyms of the English language. Distinctive features of active teaching methods are considered in the study of homonyms of the English language and aimed mainly not at the contribution of the teacher's ready-made knowledge, its memorization and reproduction, but at the future philologists' independent mastery of their knowledge and skills in the process of some purposeful and conscious learning-curricular activities. It has been characterized that the organization of subject-subject interaction with the use of active teaching methods in the study of English homonyms is the process of direct interaction between a teacher and a future philologist that makes it possible to study English homonyms in an interesting, cognitive and productive way.

Key words: methods of activation, subject-subject interaction, future philologist, English homonyms, educational process.

Стаття надійшла до редакції – 27.09.2018

Стаття прийнята до друку – 27.09.2018

Рецензент – д.пед.н, проф. Шехавцова С.О.

УДК 378.016:81'243

S. O. Shekhavtsova

**CURRENT ORGANIZATIONAL PRINCIPLES OF TRAINING
FUTURE TEACHERS OF FOREIGN LANGUAGES**

Reforming the higher education system in Ukraine is apart of the processes of updating educational systems that have taken place for the last two decades in European countries and are related to ascertaining of the significance of knowledge as the driving force of progress. These touch upon